

KÄSKKIRI

Tallinn

Kuupäev digiallkirjas nr 49-A

Arheoloogilise leiukoha määramine

Muinsuskaitseaduse (edaspidi *MuKS*) § 25 lg 3, § 26 lg 1 ja haldusmenetluse seaduse § 40 lg 3 p 6, § 51 lg 2 alusel:

- 1. Määratakse arheoloogiliseks leiukohaks Ida-Viru maakonnas Toila vallas Saka külas asuva maa-ala, mis paikneb järgnevatel katastriüksustel: Suterma, KÜ 80301:001:0886; Kraavipõllu, KÜ 80301:001:0887; Kraavivälja, KÜ 80301:001:0888.**
- 2. Kehtestan arheoloogilise leiukoha piiri vastavalt kaardile (käskkirja lisas 1).**
- 3. Maa-ala omanikul või valdajal on kohustus arheoloogilises leiukohas teha arheoloogiline uuring enne ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid.**
- 4. Muinsuskaitseamet kannab arheoloogilise leiukoha andmed kultuurimälestiste registrisse ja andmed edastatakse riigi maakatastrisse.**

Arheoloogilise leiukoha määramise otsust on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja kättesaamisest esitades vaide Muinsuskaitseametile või kaebuse halduskohtusse.

I. Asjaolud

- 1.1. MuKS § 25 lg 1 kohaselt on arheoloogiliseks leiukohaks maa- või veeala, kust on leitud arheoloogilisi leide, inimluid, ajalooliste ehituskonstruksioonide jäänuseid või muid arheoloogilisele kultuurikihile osutavaid elemente ja mis võivad neid elemente jätkuvalt sisaldada. MuKS § 24 lg 1 kohaselt on arheoloogiline leid maasse, maapinnale, ehitisse, veekogusse või selle põhjasetetesse ladestunud või peitunud arheoloogiline, sealhulgas ajaloolise, kunstilise, teadusliku või muu kultuuriväärtusega inimtekkeline ese või esemete kogum, millel ei ole omanikku või mille omanikku ei ole võimalik kindlaks teha.**
- 1.2. Aastatel 2014—2019 on otsinguvahendiga otsijad Saka külast Suterma (KÜ 80301:001:0886), Kraavipõllu (80301:001:0887) ja Kraavivälja (KÜ 80301:001:0888) kinnistutele jäävalt küntud maa-alalt leidnud ja Muinsuskaitseametile üle andnud arvukalt arheoloogilisi leide. Leiumaterjali hulgas on tööriistad (noad, kirved, tulerauad, sirp), relvad (odaotsad, ammuooleotsad), mõned ehted (hoburaudsõled, vitssõlg, rinnaleht) ja muud tarbeesemed (jäänaelad, kannused, suuraudade katked, nõelakoda).**
- 1.3. 24.05.2019. a käis Muinsuskaitseamet kohapeal leiukohta koos otsinguvahendiga otsijatega üle vaatamas. Maastikuseire käigus leiti veelgi arheoloogilisi leide, mille**

hulgas olid krõllid, mündikogum, kirved, jahvekiivi, nooleots, kannus, jäänael, naaskel ja suuraua katke. Uuringute põhjal järeldati, et kuigi mälestisele omaseid tunnuseid, sh arheoloogilist kultuurikihti ei tuvastatud, on siiski tõenäoline, et pinnases leidub veel arheoloogilisi leide, mis ei esine seejuures konkreetse leiukogumina, vaid on maaparandustööde ja intensiivse põllumajanduse tulemusel ulatuslikul alal laiali küntud.

- 1.4. Maa-alalt avastatud arheoloogilised leiud anti Tallinna ülikooli konserveerimiseks. Leiud on võetud arvele Tallinna ülikooli arheoloogiakogus peanumbriga AI 8790: 1—48.
- 1.5. Kuivõrd eelnimetatud katastriüksuste alalt on varasemalt avastatud palju arheoloogilisi leide, otsustas Muinsuskaitseamet 31.01.2024 algatada maa-ala leiukohaks määramise menetluse.

II. Menetlusosaliste ja kaasatud isikute arvamused

- 2.1. 23.05.2024 saatis Muinsuskaitseamet arheoloogilise leiukoha määramise eelnõu tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks Toila vallavalitsusele, Keskkonnaametile, Maa-ametile, Transpordiametile, Põllumajandus- ja Toiduametile ja eraomandis olevate kinnistute omanikele.
- 2.2. 06.05.2024 avaldas maaomanik H.H. arvamust, et ei nõustu maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramisega, kuna omanik ei ole andnud kellelegi luba otsinguid ja kaeveid teostada, avastatud leidudel puudub arheoloogiline väärtus ning et 5—10 aasta tagused tegevused ei anna põhjust seada alale muinsuskaitsepiiranguid.
- 2.3. 17.06.2024 teavitas Maa-amet, et nõustub Saka külas asuvale maa-alale arheoloogilise leiukoha määramisega.
- 2.4. 21.06.2024 esitas maaomanik Palumetsa OÜ volitatud esindaja advokaadibüroo Widen vastuväite arheoloogilise leiukoha määramise eelnõule, milles leiti, et eelnõu aluseks olev maastikuseire on viidud läbi ebaseaduslikult ehk on vastuolus MuKS § 29 lõikega 10 ja et kinnistul puuduvad arheoloogilise leiukoha omadused. Vastuväites paluti ametil esitada tõend, mis kinnitaks maaomaniku nõusolekut teostada 24.05.2019 otsinguvahenditega maastikuseiret, samuti taotleti arheoloogilise leiukoha määramise menetluse lõpetamist.
- 2.5. 03.07.2024 täpsustas Muinsuskaitseamet vastuskirjas maaomanik H.H.-le, et teadaolevalt oli otsinguvahendi kasutajatel olemas maaomaniku nõusolek ning Muinsuskaitseameti praktika kohaselt teavitavad ameti esindajad enne eramaale minemist maaomanikke suuliselt. Samuti selgitas amet, et maa-alalt avastatud arheoloogilised leiud on iseloomulikud Ida-Virumaa rannikuäärsele arheoloogilisele, nende hulk on leiuala suhtes märkimisväärselt suur ja et neid võib maa-alal veelgi leiduda. Lisaks leidis amet, et aastate möödumine ei ole olulisel määral vähendanud ei leidude ega maa-ala kultuuriväärtust ning et arheoloogiliseks leiukohaks määramine ei piira maa sihtotstarbelist kasutamist. Muinsuskaitseamet jäi seisukohale, et pärast menetlusosaliste ärakuulamist ei ole selgunud asjaolusid, mille tõttu ei ole põhjendatud maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks tunnistamine, mistõttu menetlust jätkatakse. Samal kuupäeval vastas maaomanik H.H. ameti vastuskirjale, et ei nõustu endiselt maa-ala leiukohana määramisega, kuid ei esitanud seejuures täiendavaid argumente.

- 2.6. 03.07.2024 vastas Muinsuskaitseamet Palumetsa OÜ vastuväidetele, et teadaolevalt oli otsinguvahendi kasutajatel olemas maaomaniku nõusolek ning Muinsuskaitseameti praktika kohaselt teavitasid ametnikud enne eramaal uuringute teostamist maaomanikke suuliselt, mistõttu ei ole võimalik esitada sellekohast kirjalikku tõendit. Samuti selgitati, et maa-alalt avastatud arheoloogilised leiud on iseloomulikud Ida-Virumaa rannikuäärsele arheoloogilisele leiumaterjalile, nende hulk on leiuala suhtes märkimisväärselt suur ja et neid võib maa-alal veelgi leiduda. Lisaks leidis amet, et aastate möödumine ei ole olulisel määral vähendanud ei leidude ega maa-ala kultuuriväärtust ning et arheoloogiliseks leiukohaks määramine ei piira maa sihtotstarbelist kasutamist, kui seda tavapäraselt jätkatakse. Muinsuskaitseamet jäi seisukohale, et pärast menetlusosaliste ärakuulamist ei ole selgunud asjaolusid, mille tõttu ei ole põhjendatud maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks tunnistamine, mistõttu menetlust jätkatakse. Täiendavaid vastuväiteid Palumetsa OÜ ei esitanud.
- 2.7. 09.07.2024 teavitas Põllumajandus- ja Toiduamet, et oli tutvunud eelnõuga ning ei esitanud täiendavaid ettepanekuid.
- 2.8. Toila vallavalitsus, Keskkonnaamet ja Transpordiamet arvamusi või ettepanekuid arheoloogilise leiukoha määramise nõule ei esitanud.

III. Leiukoha määramise põhjendus

- 3.1. Maa-alalt avastatud arheoloogiliste leidude hulk on leiuala suhtes märkimisväärselt suur. Leiud on iseloomulikud Ida-Virumaa rannikuäärsele arheoloogilisele leiumaterjalile, seejuures täpsemalt näiteks tööriistade ja relvade peitleidudele, milliseid on leitud näiteks linnus „Alulinna“ (kultuurimälestiste registris nr 9033) juurest ja Kohtlast (reg.nr 30235). Muinsuskaitseametile on lisaks teada, et leiukoha lähiümbrusest (näiteks nii Saka külast endast kui ka Aa, Varja, Voorepera, Moldova ja Ontika küladest) on aastate jooksul otsinguvahendi abil avastatud arvukalt arheoloogilisi leide, sealjuures nii juhuleide, peitvarasid kui ka muistisele viitavaid leiukomplekse.
- 3.2. Arheoloogiline leiukoht kehtestatakse, kuna maa-alalt on leitud arvukalt arheoloogilisi leide ning neid võib suure tõenäosusega jätkuvalt pinnases leiduda. Arheoloogilise leiukoha määramine annab võimaluse maa-alal toimuvate mulla- ja kaevetööde käigus saada piirkonna varasema asustusloo kohta lisainfot, sh arheoloogilise kultuurikihi iseloomu ja ulatuse kohta.
- 3.3. Saka külas paiknev arheoloogiline leiukoht asub Suterma (KÜ 80301:001:0886), Kraavipõllu (KÜ 80301:001:0887) ja Kraavivälja (KÜ 80301:001:0888) katastriüksustel ligi 70 ha suurusel alal. Leiukoha piiride määramisel on lähtutud nii arheoloogiliste leidude leiukoordinaatidest, katastripiiridest kui ka maastikust ja küntava maa ulatusest.
- 3.4. Katastriüksused, millel leiukoht asub, kuuluvad eraomandisse. Kõik kinnistud on kasutusel maatulundusmaana. Maa-alal kehtib kunagise Kohtla valla üldplaneering, mille kohaselt asub leiukoht maaparandussüsteemi alal ja paikneb osaliselt rohevõrgustiku ning fosforiidi- ja lubjakivimaardla alal. Koostamisel oleva Toila valla üldplaneeringu kohaselt asub leiukoht maaparandussüsteemi alal ning osaliselt rohevõrgustiku ja lubjakivimaardla alal, lisaks on leiukoha Varbe peakraavist lõuna poole jääv osa markeeritud kui tootmise ala.

- 3.5. Leiukoht paikneb kraavkuivendusega Sutermaa (MS 1107110020070/ehitis 001) maaparandussüsteemi ja selle eesvoolu kaitsevööndi maa-alal. Lisaks jääb maa-ala Kohtla-Järve (Kolga-Saka) lubjakivimaardla (registrikaart nr 16) ehituslubjakivi passiivse reservvaru 4. plokile ja Aseri fosforiidimaardla (registrikaart nr 191) passiivse tarbevaru 27. plokile. Leiukohta läbivad põhjaosas Nitrofert LKS – Kohtla-Nõmme LKS gaasitorustik (T115) ja sidekaabel (SK115) koos kaitsevöönditega, lõunaosas Balti – Püssi (L359) ja Püssi haru (L300H) kõrgepingeliinid ning sideehitis (58627368) koos kaitsevöönditega. Leiuala keskosa läbib Varbe peakraav (VEE1071100), millega seoses kehtivad alal kalda ehituskeelu- ja piiranguvööndi ning veekogu kallasrajaga seonduvad kitsendused. Ala põhjaosa kattub 1 Tallinn-Narva maantee kaitsevööndiga. Leiukoha lõunaosale ulatuvad puurkaevude (1544136969 ja PRK0002185) kaitsevööndid. Maa-alale jäävad veel geodeetiline märk 1247 koos kaitsevööndiga ja geodeetilise märgi 3340 kaitsevöönd.
- 3.6. Maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramisega seatavad piirangud ei muuda seal paiknevate kinnisasjade senist sihtotstarbelist kasutamist võimatuks ega raskenda seda oluliselt, mistõttu ei ole käskkirjaga kehtestataivate kitsenduste puhul tegemist omandiõiguse täiendava intensiivse riivega. Maa-alal juba kehtivatele kitsendustele ja piirangutele lisandub otsinguvahendi kasutamise keeld. Samuti tuleb juurde kohustus teavitada Muinsuskaitseametit kaeve- ja pinnasetöödest maa-alal.
- 3.7. Arheoloogilise leiukoha säilimise tagamiseks peab igaüks rakendama ettevaatusmeetmeid ning isik, kelle kinnisasjal arheoloogiline leiukoht asub, peab viivitamatult teavitama Muinsuskaitseametit leiukoha rikkumisest või ohust selle säilimisele ja leiukoha asumisest kinnisasjal selle valduse üleandmisel rendi- või muu selletaolise suhte alusel. Arheoloogilise leiukoha piiresse jääva kinnisasja võõrandamise leping või asjaõigusega koormamise leping peab sisaldama sellekohast sätet viitega arheoloogiliseks leiukohaks tunnistamise õigusaktile.
- 3.8. Muinsuskaitseamet võib arheoloogilise leiukoha suhtes, kus on tuvastatud arheoloogilise kultuurikihi olemasolu, algetada kultuurimälestiseks tunnistamise menetluse. Amet lõpetab kaitse arheoloogilise leiukohana, kui leiukoht tunnistatakse seaduses sätestatud korras mälestiseks või kui leiukoht on läbi uuritud ja arheoloogilisele kultuurkihile osutavaid elemente ei ole enam säilinud.
- 3.9. Arheoloogilises leiukohas kehtib otsinguvahendiga otsimise keeld, välja arvatud MuKS § 29 lg 2 sätestatud korras. Kuna piirkonnas on arheoloogilisi leide varasemalt otsinguvahendi abil otsitud ja leitud, on olemas suur tõenäosus, et seda tehakse ka tulevikus. Arheoloogilise leiukoha määramisega keelustatakse maa-alal edasine otsinguvahendi kasutamine ja sellest tulenevalt piirkonna rüüstamine, st arheoloogiliste leidude eemaldamine maapinnast oma algsest leiukontekstist. Leidude eemaldamisel pinnasest ilma kultuurikihti arheoloogiliselt uurimata ei ole võimalik hinnata, kas tegemist on kohaga, millel on arheoloogiamälestise potentsiaal, st ei ole võimalik näha seoseid leidude ja kunagise inimtegevuse vahel kogu selle mitmekesisuses ning teaduslik informatsioon inimkonna ajaloo ja inimese suhte kohta looduskeskkonnaga läheb kaduma.
- 3.10. MuKS § 26 lg 1 sätestab, et arheoloogilise leiukoha määramisega on võimalik vajadusel piirkonnas rakendada ennetava meetmena uuringukohustust enne ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid. Uuringu eesmärgiks on

tagada, et nimetatud tegevusega hõlmatud aladel ei läheks kaduma paigaga seotud oluline teave. Maaomanikule on planeeritud tööde tegemise ala uurimine enne tööde tegemist vähemkoormavam kui juba alustatud tööde peatamine arheoloogilise leiu ilmlemise tõttu (MuKS § 31, § 82) ning uuringukohustusega ei kaasne eelnimetatud ehitus- või kaevetööde piiramine või keelamine. Uuringukohustust tasakaalustab õigus saada hüvitist, kui Muinsuskaitseamet on uuringud määranud.

- 3.11. MuKS § 25 lg 3 p 4 võimaldab vajadusel määrata arheoloogilise leiukoha uuringukohustusest leevenduse. Saka külas paikneval arheoloogilisel leiukohal uuringukohustust ei leevendata. Loa- ega teavituskohustusega ei ole seejuures hõlmatud tavapärane maaharimine. Kui tööde käigus tuleb siiski arheoloogiline leid välja, tuleb sellest viivitamatult Muinsuskaitseametile teada anda.
- 3.12. Maa-ala omanik või valdaja esitab taotluse Muinsuskaitseametile (info@muinsuskaitseamet.ee) vähemalt 30 päeva enne planeeritavat ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid, kus on märgitud:
- 3.12.1. Taotluse esitaja nimi, kontaktandmed või esindaja andmed ning teatise esitamise kuupäev;
 - 3.12.2. Arheoloogilise leiukoha registri number ja nimi;
 - 3.12.3. Tööde tegemise asukoht (aadress);
 - 3.12.4. Taotluse esitamise eesmärk, sealhulgas kavandatava töö kirjeldus ja vajaduse korral täpsustavad joonised, ehitusprojekt või muu lisateave (nt viide ehitusregistrisse laetud dokumentidele);
 - 3.12.5. Töö eelduslik alustamise kuupäev ja kavandatav lõpetamisaeg.

(Allkirjastatud digitaalselt)
Marilin Mikkelsen
Peadirektor

Greta-Krislin Lutter, arheoloogia nõunik, greta-krislin.lutter@muinsuskaitseamet.ee,
+37253026912

Lisa 1. Arheoloogilise leiukoha piir ja koordinaadid.

Lisa 1

Muinsuskaitseameti peadirektori 2024. a käskkirja nr 49-A
„Arheoloogilise leiukoha määramine“ juurde

Kaart 1. Arheoloogilise leiukoha piir.

- Leiukoha nurgapunkt
- Arheoloogiline leiukoht
- KÜ 2024

0 50 100 m

Muinsuskaitseamet: 26.02.2024
Aluskaart: Maa-amet 2024

Tabel 1. Arheoloogilise leiukoha piiri koordinaadid.

Nr	X	Y
1	6590308,18	682934,74
2	6590324,17	682953,96
3	6590327,291	682957,502
4	6590336,2	682967,61
5	6590346,48	682976,77
6	6590349,07	682978,7
7	6590351,66	682980,63
8	6590356,8	682983,78
9	6590365,04	682987,66
10	6590372,52	682990,52
11	6590384,29	682994,28
12	6590391,63	682995,54
13	6590409,09	682996,99
14	6590416,32	682997,36
15	6590422,46	682996,99
16	6590445,25	682998,04
17	6590469,3	682998,61
18	6590500,475	683000,222
19	6590513,01	683000,87
20	6590527,4	683002,55
21	6590534,56	683003,49
22	6590592,93	683016,64
23	6590612,2	683020,78
24	6590630,84	683027,18
25	6590635,39	683029,25
26	6590684,34	683049,86
27	6590704,38	683057,99
28	6591001,13	682720,47
29	6591073,64	682687,02
30	6591201,13	682717,71
31	6591264,56	682894,35

Nr	X	Y
32	6591386,89	682908,4
33	6591410,81	683535,65
34	6591403,24	683531,61
35	6591356,65	683504,72
36	6591325,53	683487,47
37	6591318,55	683484,07
38	6591303,78	683479,41
39	6591288,22	683474,35
40	6591272,13	683468,19
41	6591254,78	683460,77
42	6591209,69	683445,98
43	6591206,506	683445,06
44	6591191,1	683440,61
45	6591148,54	683429,105
46	6591143,3	683427,71
47	6591121,31	683419,3
48	6591113,41	683415,15
49	6591105,42	683409,13
50	6591098,38	683404,11
51	6591073,56	683381,97
52	6591064,2	683373,28
53	6590980,411	683296,864
54	6590965,01	683286,759
55	6590951,61	683267,999
56	6590940,282	683247,925
57	6590638,445	683496,41
58	6590549,99	683570,85
59	6590445,04	683653,86
60	6589995,27	683167,51
61	6590215,55	683003,66